

Published in *Florentin Smarandache și seducția polimorfismului. Analize, interpretări, cronici, articole, note și recenzii*, pp. 494-506. Editori: Al. Florin Țene, Andrușa R. Vătuu. Sibiu: Agora, 2017; 843 pages. ISBN 9781599735023. Also appeared in *Didactica Nova*, Craiova, nr. 4-5-6, anul II, aprilie-decembrie 2006.

Ce este paradoxismul?

Emilia Popescu-Diculescu

Marin Popescu-Diculescu

Cândva, pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, mai precis în 1880, când Al. Macedonski se întreba în revista sa "Literatorul" în articolul-program "Despre logica poeziei" și mai apoi în 1892 în alt articol despre "Poezia viitorului" dacă nu cumva "logica poeziei este prin urmare însăși absurdul" sau mai plastic "dacă albeața crinilor poate să fie altceva decât simbolul inocenței", constatând anumite "corespondențe" între "muzică și imagine", între sunete și culori, înlocuind discursul poetic prin sugestie, respingând "epitetul ornant" al lui Titu Maiorescu și acceptând ternul, neologismul, refrenul obsedant, nelogica în dauna sublimului și înțelesului imediat la prima vedere. "Gogoșa literaturii mondiale a secolului al XIX-lea", după cum se exprimă Janet Nică în culegerea de eseuri "Făt-Frumos din lacrimă..." a explodat de mai multe ori, "născând câteva tornade, câteva vârtejuri și, firească, mai multe adieri: futurismul (1909), saudasismul (1910), crepuscularismul (1911), imagismul (1913), akmeismul (1913), vorticismul (1914),

dadaismul (prin Tristan Tzara – 1916), creaționismul (1917), ultraismul (1918), suprarealismul (1924), realismul socialist (1934), ermetismul (1936).

În 1980, Florentin Smarandache lansa paradoxismul. Mai în glumă, mai în serios, autorul nota că "și-a luat de nevastă poezia, dar și aceasta îl înșela cu toți". "Frate cu meridianele și paralele" globului terestru, Florentin Smarandache este "fondatorul și creatorul mișcării paradoxiste" mondiale, asemenea dramaturgului pornit din Slatina, creatorul teatrului absurd, Eugen Ionescu "Când purtat de dor" – după fericita expresie eminesciană – autorul pornit dintr-un ținut vâlcean, mai precis din Bălcești, a devenit fondatorul și creatorul mișcării paradoxiste, partitură poetică în care nu este căutat sentimentul (ca la liricii romantici sau realiști), nici gândirea picturală a pasteliștilor, nici libertate prozodică nelegată de nici un țărui ideologic; el vine din pustiurile haosului, pentru că poezia lui nu e îngrădită de nici o ordine. Cum simboలిști au un dicton ("Muzica înainte de toate"), autorul și-a ales un blazon poetic "Paradoxul înainte de toate".

Mircea Monu, un bun prieten de-al lui Florentin (și prin nume, el este o floare unică dintr-o grădină poetică), nota cu eleganță și detașare de critic și istoric

literar, că "dacă la început a fost cuvântul, apoi a fost paradoxul exprimat în cuvinte!... Însăși Creațiunea stă sub semnul Paradoxului: Divinitatea a creat lumea din... nimic!"

"Poezia paradoxistă e un mers pe margini de prăpastie", "Logica paradoxismului naște trandafirii în grădina gândirii". După maniera paradoxistă "versul nu face poezia"; lucrul acesta ni-l spunea Eminescu în "Criticilor mei", care sunau cuvinte "din coadă". Smarandache face poezii fără versuri, poeme fără poeme, fără cuvinte, fără fraze, poezii grafice, teste impersonale personificate, traduce imposibilul în posibil, face literatură din nimic și nimic din literatură. Poezia "La forme de liberté" impune o altă grafică, este diformă, urmărind parcă "o teorie a catastrofelor" din gândirea lui René Thorn. "e un calif al alunecării neobosite, vizualizând ideea că un alt matematician și poet", și încă ce matematician! (Dan Barbilian, zis și Ion Barbu), Florentin – omul este și el o enciclopedie matematică: șomer în România (2 ani), el se consideră "Emigrant la infinit", în America, unde a ajuns conferențiar doctor în matematici la nici 43 de ani, după ce a ieșit dintr-un lagăr de exilați din Turcia. Conform teoriei sale (devenită

deviză a mișcării paradoxiste): "Totul e posibil, deci și imposibilul!"

În 1995, avea înregistrate la Biblioteca Congresului din SUA, 23 cărți proprii, fiind depășit tot de un oltean de-al său, de la doar 12 km depărtare, Marin Sorescu, cu 36. Timpul lui Florentin este înainte (s-a născut la 10 decembrie 1954 în Bălcești).

Poate pare paradoxal (dar de asta ne ocupăm noi acum!), dar poezia lui Florentin nu are subiect, tematică, e făcută de-un "Cănuță, om sucit". După el "Procedeul este singurul erou al artei", opera sa literară "e construcție, joc, gratuitate, formă, dar și anarhie, complexă..., cu multe poteci interioare" unde suntem invitați să mergem și să ne minunăm.

"Îi place să scrie mult, dar scrie puțin"/ (Nu-i un paradox?). scrie o poezie tare, de cinci stele. "Face artă la mare știință și știință la mare artă. El nu face artă cu tendință, nici artă pentru artă, ci artă pură cu tendință". În poezia sa, ideea prinde zbor de pasăre măiastră.

Știind că nu poți fi profet "printre ai tăi", Florentin "și-a luat lumea-n cap și-n picioare și speranța-n desagă". În 1992 își teoretiza propriul demers poetic în "Le paradoxisme, un nouveau mouvement litteraire", modelul său fiind preluat de creatori din SUA, Franța,

Belgia, Marea Britanie, India, Japonia, Germania, Spania, Polonia, Brazilia, Rusia, Maroc, Camerun, România. Minunile lui Florentin sunt "duale", oximoronice. Prin ele el devine "Domnul Experiment, Un Edison în călduri".

Sunt parcurse toate "absurditățile normale", prin ele scăpăm de banal, de blazare. Idealul la el este "să cuprinzi nemărginirea", să unești contrariile, să vezi că "lenea e o boală care nu produce dureri, ci pagube". Și toate astea "pentru că suntem sclavii unei limite a înțelegerii".

După o spusă paradoxistă a lui "Lucrurile bune trebuie apreciate chiar dacă sunt făcute de oameni pe care nu-i apreciem". A insistat mereu spre înălțimile artei, căci "perfecțiunea aparține divinității, nouă nu ne rămâne decât dorința de perfecțiune". Truda lui pe câmpul literelor a prins contur și strălucire: "unele dorințe se realizează într-o zi, altele – într-un an, și cele mai multe – într-un vis". Este adevărat că "suntem sclavii unei limite a înțelegerii" și atunci "Făt-Frumoxul..." din Bălcești devine un "Sfânt Gheorghe care a contribuit la dispariția dinozaurilor". Arta de a te înălța prin tine "se învață de la maiști, iar pura artă, de la maeștri".

Noi, oamenii, "suntem ca o unitate de contrarii".

La sfârșitul secolului trecut, autorul publica patru Manifeste Paradoxiste. Poemele sale paradoxiste sunt jocuri de cuvinte și idei, adevărate maxime și autorul ne asigură că "din citirea unei cugetări înțelepte poți trage mai multă învățătură decât din citirea unui roman prost" (replika aceasta aforistică a fost aleasă de autor ca moto al volumului "Creionări făcute cu pixul").

Din poemele sale paradoxiste putem alcătui un inventar din care nu trebuie să lipsească *Dureri, Geometrie variabilă, Pedepsă, Inundații secetoase, Munții curg, Pierde-Vară, Mă dor hainele, Hipică, Chef, Strămoșească* etc. trec într-o experiență flexionară și de înțeles cuvintele ca "într-o durere a facerii", unele devenite "necuvinite", altele un joc ingenuu, unele sonore, pline banalități, altele, prin repetare, obsesii de candoare sau răni de trandafir. "Durerile" iau amplori universale, dar și personale, patriotice pe tonuri de elegie și meditație: "Mă dor străbunii, ca și fiul,/Laptele mamei și sicriul,/ Mă doare mărul cel din plop, /Mă doare țelul fără scop; /Mă doare hazul de necaz,/ Mă doare verdele din praz, / Mă doare dorul de meleag,/ Mă doare dragul cel mai drag,/ Mă doare, din Nistru la Tisa,/ Cum Eminescu plânsu-mi-s-a,/ Mă doare gândul nenăscut,/ Și fratele de peste Prut,/ Mă doare fără nicio vină,/ Mult preafrumoasa Bucovina,/"

Mă doare insula și zarea,/ Mă doare Dobrogea și Marea,/ Mă doare tot ce-i idiot,/ Și că pe alții-i doare-n cot,/ Toate mă dor, și-aș vrea să pot,/ Să fac ceva să-mi treacă tot!". Nici urmă de aluzii; poetul și-a dat drumul durerilor de care a avut parte și în acest fel poezia apare ca o pondere la imnul lui Eminescu, "Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie".

În poemele paradoxiste, aforismele (numite de el "afurisisme") sunt, "luate în răspăr" și se pot clasifica în patru feluri de stihuri: paradoxiste, tantologice, dualiste și proverbiale.

Urmându-l pe Ion Barbu, matematicianul și poetul, Florentin Smarandache "inventează" (ca și Barbu, ermetismul) paradoxul "geometriei variabile": "Un triunghi rotund, odat,/ S-a înscris într-un pătrat;/ Un cub conic s-a curbat/ Și-o sferă s-a cilindrat." Joc gratuit de cuvinte? Sau mintea ne face valuri sau gândul ne refuză înțelesul. Ce e nou mai greu de înțeles și autorul ne mai dă un pretext de noutate în "Pedeapsă": "Cam zgomotit prin tainice tăceri/ Mărșăluind statornice șederi,/ Pedeapsă, deci, primit-am mângâieri,/ Plăcerizate-n crâncene dureri".

Alambicarea cuvintelor e un punct forte al paradoxului, iar topica devine o întorsătură de creion (nu

se numește volumul "Creionări făcute cu pixul?") "Artă într-o doară", după cum inspirat notează autorul îmbinând "da"-ul cu "nu"-ul, binele cu răul, adevărul cu minciuna, într-un cuvânt antinomiile unui "pierde-vară". Specifică acestui mod de a gândi este și distihul "inundații secetoase": "Din ploaia fără stropi ce n-a picat,/ Mari inundații secetoase s-au iscat".

Alte versuri aduc a anecdote sau epigrame răsturnate: "Foaie verde pierde-vară,/ Bolnavul nu are boală,/ Profesorul n-are școală/ Și țăranul n-are țară". Să fie vorba de un dezrădăcinat de tipul lui Șt. O. Iosif, Vasile Militaru sau mai știi cine? Totul e pe dos într-o lume ca nelumea, într-o lume paralelă, guvernată de alte legi și vremuială de veșnicie: "Munții curg în valuri dese/ Spre oceane de granit;/ Veșnicia timpuri țese/ Din fire de infinit" ("Munții curg").

Nici "extravagantul" nu este iertat de Smarandache: "Voind să pară elegant/ Și original firește/ Mănuși cu foc și-a comandat/ Și de-ncălțat, pantofi cu degete".

Degradarea omului parcă este luată din "Era ticăloșilor", eseu din "Cel mai iubit dintre pământeni" de Marin Preda sau absurditățile voite ale lui Marin Sorescu din a sa dramă "Iona": "Călare pe burta calului/

Dumnealui urca haihui,/ Acolo-n valea dealului/ În adâncul piscului” (“Hipică”). Ar mai trebui să ni se arate niște rinoceri sau scaune vorbitoare, poate chiar o “cântăreață cheală” pentru a ne așeza lângă altă gândire românească, Eugen Ionesco.

Autorul umblă și la nivelul lexical, aducându-ne mostre ca acestea: *străbată, urseau, cocoreau, noureau, încodreau, oiau, țărăneau* și câte altele. Cu câteva decenii în urmă, Arghezi părea din altă lume, fie și a sordidului, numai poetică, nu. Avusese ca înaintaș pe Eminescu cu ale sale “epitete ornante”, Arghezi fiind insuflat de “flori de mucegai”, “bube și noroi”. Lui Florin îi stă bine în singurătatea sa, dar dacă am vrea să-l așezăm lângă cineva, l-am duce lângă Ion Barbu cu al său “In Memoriam”.

Dacă am fi să luăm după titlul am fi siguri că nu l-am putea rosti la prima vedere sau chiar am crede că ne joacă feste ochiul și gândirea: “Se când primăvardesa”. Iată câteva versuri, cel puțin ciudate și pentru un specialist: “Verzii încodreau/ Cirișele păsăreau/ Zbieretele oiau/ Zburdăii mieiau/ Și-mpungii boiau/ Paștele văceau/ Arăți țărăneau/ Chiui flăcăiau/ Chicoteli feteau/ Și jocii copiau// Bate nu vânteau,/ Ploii nu norea,/ Urlii nu lupeau,/ Mormăi nu urseau,/ Croncăni nu corbeau,/ Ouă

găinau,/ Cadele cloșteau,/ Florii încâmpeau,/ Venelele rânduneau/ Și zbori cocoreau.// Veseli se toțiau!” sub pana lui Florentin substantivele devin verbe, acțiunile devin lucruri, obiecte, răsturnările de tot felul ne fascinează, pe lângă sonoritatea lor, ni se întinde în față toată splendoarea originalității cu orice preț. Și prețul ce ar trebui să i se plătească ar trebui să fie un fanion ridicat la rangul unui fapt de soi și de mândrie națională. Ar trebui să i se acorde o medalie de Erou al Muncii Spirituale, iar datoria criticii ar fi de a-i măsura rezistența la timp a materialelor din versuri. El însuși scrie că ”poezia este o clinică a cuvintelor”. ”Cel mai mare critic este timpul” și cu regret constată autorul că nu aici își află valoarea, ci aiurea, și nu în viața asta, cel mai adesea. Trebuie să ni-l arate cineva cu degetul și să se mândrească că e de al lor.

”Nimic nu e gratuit în poezie! Poezia este o maladie a secolului, care se vindecă prin ea însăși... Poezia începe abia după ultimul vers...” și aici stă măiestria lui Florentin.

”Poezia se simte, nu se înțelege”. Pentru el, poezia este o recreație matematică. ”Lucrând simultan literatură și matematică (Florentin Smarandache este autorul unor concepte matematice superioare ce-i poartă numele și

recunoașterea universală, din moment ce este trimisul SUA și Marocului cu olimpicii la întrecerile mondiale), Florentin se simte un om care "știe cinci limbi: engleză, franceză, spaniolă, română și ...matematică".

Iată câteva mostre de paradoxism:

"Pentru unii totul este imposibil, iar pentru alții – invers!"

"El ținea la ea, iar ea ținea la tăvăleală!"

"Deși nu se puteau înghiți, se mâncau între ei."

"Ea îi făcea cartofi prăjiți, iar ea... zile fripte!"

"Pe de o parte cresc prețurile, iar pe de alta au loc scumpiri."

"După ce au ajuns la putere, s-au încurcat în ea."

"Credința e o lumină: pe unii îi orbește, pe unii îi luminează, iar pe alții îi ține în umbră."

"Dumnezeu întâi a creat cuvântul și, fiindcă vroia să-l înmulțească, a creat femeia."

"Iată o prostie benefică: vaca dă lapte și după ce a înțărcat vițelul."

"Mi-a promis un loc în inima ei, dar am refuzat deoarece nu suport înghesuiala."

"După ce și-a pierdut memoria, și-a declarat-o nulă."

”Fiecare sat are prostul lui, pe care-l știi toți. Pe deșteptul satului nu-l prea știe lumea.”

”Adevărul care te doare, te fortifică precum vaccinul.”

”Bogatul poate cumpăra ce vrea, afară de timp.”

”Răufăcătorii se unesc în bandă. Binevoitorii nu.”

”Deștepții nu sunt cei care știi să evite problemele, ci cei care știi să le rezolve.”

Grupajele poemelor-metafore sunt ”lungimi de unde lungi, medii, scurte și... ultrascurte”.

Alteori fragmentele sale de jurnal sunt un fel de ”Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie”. Viziunea lui este, însă, apropiată de scrierile Kafka, poate cea mai tulburătoare.

Însuși marele Eugen Ionesco i-a scris lui Florentin Smarandache că îi găsește demersul scriitoricesc ”foarte interesant”, iar despre poeziile paradoxiste rezuma: ”Le sens du non-sens”.

”Grenade de buzunar, distihurile smarandachiene nu ucid, ci dau brânci mentalului ațipit.

În spiritul său de frondă, paradoxismul său este ”o avangardă/ajunsă tradițională”, astfel că acest curent literar de ultimă generație ”e sărbătoare, injectată în real, e ciumă”.

”Mileniul trei propune prin Florentin Smarandache, omul-paradox, pacea altoită cu cartuș, poezia altoită cu matematica și matematica altoită cu poezie...

Să nu gândim rău de paradox, fiindcă paradoxul e pasiunea gândirii, iar gândul fără paradox este ca și îndrăgostitul fără pasiune: un tip mediocru”.